

УДК 336

Яременко А. О.

здобувачка вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Фрунза С. А.
завідувачка кафедри фінансів та бухгалтерського обліку
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

До нещодавнього часу поняття «економічна безпека» та «фінансова безпека» майже не використовувалися в економічній науці і не привертали уваги вітчизняних науковців і практиків. Дослідження з цієї теми мали безсистемний характер і часто вирізнялися вибіркоким та незбалансованим підходом до розкриття окремих аспектів проблематики [3, с.11].

Однак на сучасному етапі, що характеризується вченими як епоха глобалізації, питання економічної безпеки стало ще більш актуальним і набуло особливої значущості. Це пояснюється діалектичними суперечностями, що виникають в умовах стрімкого розвитку лібералізації та інтеграції, які призводять до відкритості та взаємозалежності національних економік. Глобалізація сприяє розвитку світового ринку, і в таких умовах політична замкнутість і економічний ізоляціонізм окремих держав стають безперспективними [3, с.13].

Система економічної безпеки в Україні ще не до кінця сформульована. Вперше проблема національної економічної безпеки була окреслена в Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, ухвалений Верховною Радою України в жовтні 1996 року. Однак це питання тоді розглядалося лише в контексті боротьби зі злочинністю (№412). Більш ґрунтовне висвітлення концепції економічної безпеки було надано в Основах державної політики національної безпеки України, ухвалених Верховною Радою України 16 січня 1997 року [3, с.15].

Зважаючи на те, що безпека традиційно є пріоритетом державної політики, поняття економічної безпеки стало важливим інструментом для прийняття політичних рішень. Якщо основна мета економічної політики полягає в задоволенні різноманітних інтересів політичних суб'єктів через зміни в економічній сфері, то наука про економічну безпеку допомагає формувати відповідну політику для забезпечення цієї безпеки.

Економічна безпека визначається як здатність держави захищати свої національні економічні інтереси від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також забезпечувати поступальний розвиток економіки з метою підтримки стабільності суспільства і достатнього оборонного потенціалу за будь-яких умов [1].

На рисунку 1 зображені основні елементи системи економічної безпеки є суб'єкти, об'єкти, загрози та ризики. Лише за їхньою взаємодією можна забезпечити сталий розвиток держави і її здатність протистояти виникаючим загрозам [1].

Таким чином, економічна безпека є багатогранним і складним суспільним явищем, яке тісно пов'язане з поняттями таких як: „інтереси” (національні, державні, індивідуальні, корпоративні, суспільні), „стійкість” (національної економіки, соціально-економічної системи), „незалежність” (економіки від зовнішніх ринків) та „відтворення” (життєвий інтерес для кожного суб'єкта економіки) [3, с.18].

На рис. 2 зображено рівні економічної безпеки які необхідно розглядати як базову складову національної безпеки, її матеріальну основу, а також як систему певних рівнів, які взаємопов'язані) [3, с.19]. Це означає, що стан національної безпеки залежить від життєздатності економіки, її ефективності, мобільності та конкурентоспроможності. Забезпечення економічної безпеки є виключною прерогативою держави.

В умовах тривалої війни економічна безпека України переживає значні трансформації.

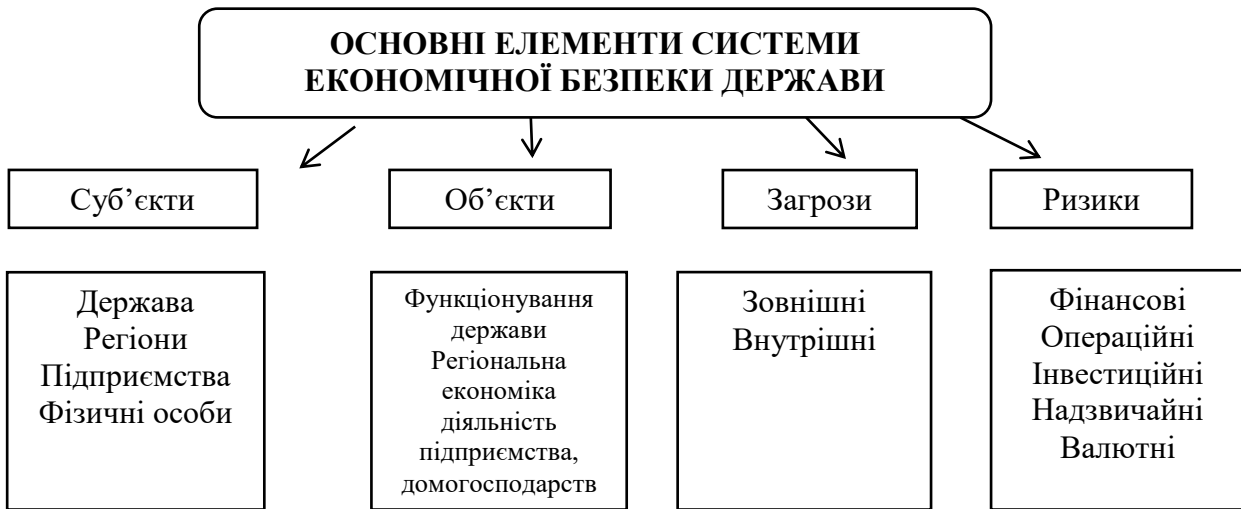

Рисунок 1 - Основні елементи системи економічної безпеки держави [2].

Після початкової стабілізації та адаптації до перших шоків від повномасштабного вторгнення, національна економіка поступово переходить до економіки воєнного часу. Це створює нові виклики та загрози для економічної безпеки, зокрема, фізичні руйнування інфраструктури, обмеження економічної діяльності на деяких територіях, ракетно-дронові атаки, нестача кваліфікованої робочої сили, а також збільшення макроекономічних диспропорцій [2]. В умовах невизначеності щодо термінів завершення війни неможливо точно прогнозувати всі виклики та загрози для економічної безпеки України. Також держава зазнає значних трансформацій через руйнування інфраструктури, обмеження економічної діяльності, нестачу робочої сили та зростання макроекономічних диспропорцій. Серед нових ризиків є можливість блокування транскордонного руху товарів через страйки чи односторонні обмеження, що є складним і важко прогнозованим фактором для економічної безпеки. Посилення зовнішньої нестабільності, зокрема розширення бойових дій, може призвести до напруження у ланцюгах постачання і створити нові загрози для національної економіки [1].

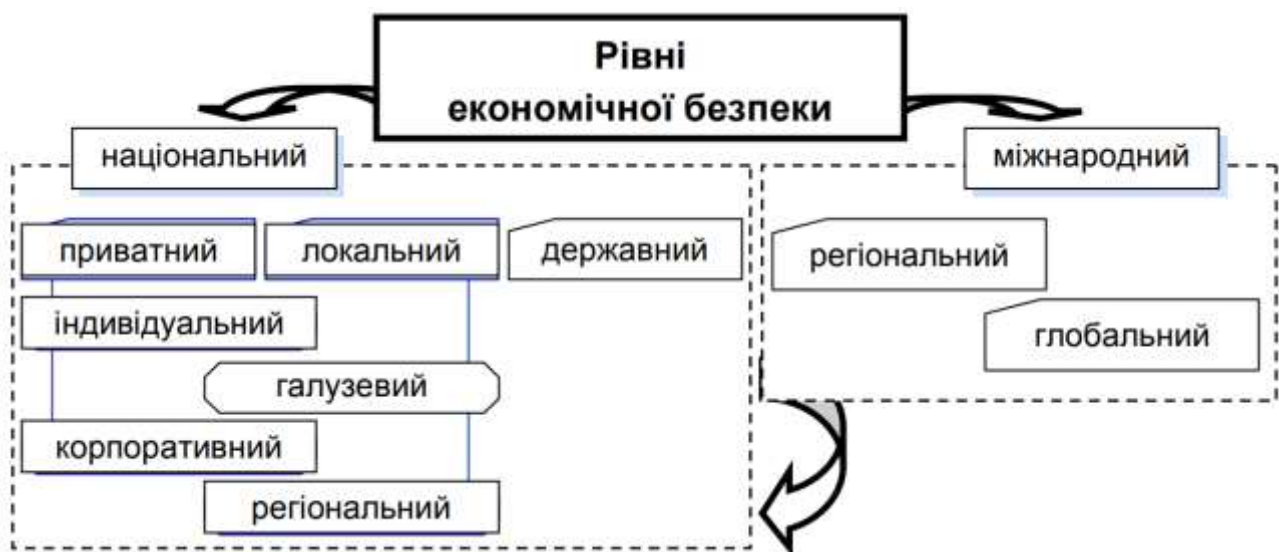

Рисунок 2 - Рівні економічної безпеки [3].

На сучасному етапі, економічна безпека визначається як здатність держави захищати свої національні інтереси від загроз та забезпечувати стабільний розвиток економіки для підтримки соціальної та оборонної стабільності. Це багатогранне явище, що тісно пов'язане з такими аспектами, як стійкість економіки, незалежність від зовнішніх ринків та відтворення життєвих інтересів економічних суб'єктів. Пріоритетними напрями для забезпечення економічної держави є: забезпечення продовольчої безпеки, підтримка ключових секторів економіки (для оборони та виробництва товарів першої необхідності), проведення політики щодо міжнародних партнерів, прозоре та ефективне використання коштів (які отримані від міжнародних партнерів), проведення політики щодо збільшення витрат на оборону. При цьому потрібно також знаходити баланс між забезпеченням коштів на економічний розвиток та обороноздатність. Дії держави за умови сильного лідерства, згуртованої нації, підтримки міжнародної спільноти це шляхи для успішного подолання економічних ризиків.

Отже, забезпечення економічної безпеки є пріоритетом державної політики, яка має за мету підтримку життєздатності та ефективності національної економіки, здатної адаптуватися до нових загроз і викликів, зокрема в умовах війни.

Література:

1. Каламбет С.В., Кириленко Б.О. Економічна безпека як багаторівнева система. *Економіка і суспільство. Гроші, фінанси і кредит*. Випуск 5. 2016. С.344-349.
2. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://surl.li/welgpn> (дата звернення:19.11.2024).
3. Кравчук Н. Я., Колісник О.Я., Мелих О.Ю. Фінансова безпека: Навчально-методичний посібник. Тернопіль. 2010. 277с. URL: <https://search.app/uqHJFiCT21kme1ji9> (дата звернення:19.11.2024).